

Nr 65.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående vissa byggnadsfrågor m. m. inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde; given Stockholms slott den 9 februari 1951.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF.

Josef Weijne.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 9 februari 1951.

N ä r v a r a n d e:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, WEIJNE, ANDERSSON, LINGMAN.

Efter gemensam beredning med cheferna för finans- och inrikesdepartementen anför här efter chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Weijne följande.

I 1951 års statsverksproposition (Bil. 29: Kapitalbudgeten: punkterna 8 och 13) har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1951/52 beräkna

dels till Kårhusbyggnad vid karolinska mediko-kirurgiska institutet ett investeringsanslag av 1 000 000 kronor;

dels ock till Om- och nybyggnadsarbeten vid döfstumskolorna ett investeringsanslag av 800 000 kronor.

Jag torde nu ånyo få anmäla dessa anslagsfrågor. I samband härmed torde jag få behandla frågan om fortsatt disposition av vissa anslag.

1. Fortsatt disposition av det för budgetåret 1946/47 anvisade investeringsanslaget till Om- och tillbyggnad av landsarkivet i Göteborg.

Till detta ändamål anvisade riksdagen för budgetåret 1946/47 ett investeringsanslag av 245 000 kronor. Genom beslut den 16 juni 1950 har Kungl. Maj:t — efter inhämtande av riksdagens samtycke härtill — medgivit, att anslaget må disponeras under innevarande budgetår. I skrivelse den 23 januari 1951 har byggnadsstyrelsen anhållit att få disponera vid budgetårets utgång förefintlig behållning å anslaget jämväl under budgetåret 1951/52, enär styrelsen ämnade så snart byggnadstillstånd beviljats igångsätta byggnadsarbetena. Då jag funnit mig böra biträda byggnadsstyrelsens framställning, föreslår jag, att riksdagens medgivande att disponera anslaget även under nästa budgetår inhämtas. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

medgiva, att vid utgången av budgetåret 1950/51 befintlig behållning å det för budgetåret 1946/47 anvisade investeringsanslaget till Om- och tillbyggnad av landsarkivet i Göteborg må disponeras intill utgången av budgetåret 1951/52.

2. Fortsatt disposition av det för budgetåret 1946/47 anvisade investeringsanslaget till Ombyggnadsarbeten vid kungl. biblioteket.

Till detta ändamål anvisade riksdagen för budgetåret 1946/47 tillhoppa 640 000 kronor. Genom beslut den 16 juni 1950 har Kungl. Maj:t — efter inhämtande av riksdagens samtycke härtill — medgivit, att anslaget må disponeras under innevarande budgetår. I skrivelse den 23 januari 1951 har byggnadsstyrelsen anhållit att få disponera vid budgetårets utgång förefintlig behållning å anslaget jämväl under budgetåret 1951/52, enär styrelsen ämnade så snart byggnadstillstånd beviljats igångsätta byggnadsföretaget. Då jag funnit mig böra biträda byggnadsstyrelsens framställning, förordar jag, att riksdagens medgivande att disponera anslaget även under nästa budgetår inhämtas. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

medgiva, att vid utgången av budgetåret 1950/51 befintlig behållning å det för budgetåret 1946/47 anvisade investeringsanslaget till Ombyggnadsarbeten vid kungl. biblioteket må disponeras intill utgången av budgetåret 1951/52.

3. Fortsatt disposition av det för budgetåret 1947/48 anvisade reservationsanslaget till Lunds universitet: Inredning och utrustning av vissa institutioner.

Till detta ändamål anvisade riksdagen för budgetåret 1947/48 ett reservationsanslag av 1 665 000 kronor. Genom beslut den 8 september 1950 har Kungl. Maj:t medgivit, att anslaget må disponeras under innevarande budgetår. I skrivelse den 25 januari 1951 har drätselnämnden vid universitetet anhållit, att vid budgetårets utgång befintlig behållning å anslaget måtte få disponeras även under budgetåret 1951/52, enär åtskilliga med anslaget avsedda inrednings- och utrustningsarbeten återstode att utföra. Då jag funnit mig böra biträda drätselnämndens framställning, förordar jag, att riksdagens medgivande att disponera anslaget även under nästa budgetår inhämtas. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

medgiva, att vid utgången av budgetåret 1950/51 befintlig behållning å det för budgetåret 1947/48 anvisade reservationsanslaget till Lunds universitet: Inredning och utrustning av vissa institutioner må disponeras intill utgången av budgetåret 1951/52.

4. Fortsatt disposition av det för budgetåret 1947/48 anvisade investeringsanslaget till Uppförande av förrådsbyggnad för vissa institutioner vid tekniska högskolan i Stockholm.

Till detta ändamål anvisade riksdagen för budgetåret 1947/48 ett investeringsanslag av 50 000 kronor. Genom beslut den 29 juni 1950 har Kungl. Maj:t medgivit, att anslaget må disponeras under innevarande budgetår. I skrivelse den 23 januari 1951 har byggnadsstyrelsen anhållit att få disponera vid budgetårets utgång förefintlig behållning å anslaget jämväl under budgetåret 1951/52, enär styrelsen ämnade så snart byggnadstillstånd beviljats igångsätta byggnadsföretaget. Då jag funnit mig böra biträda byggnadsstyrelsens framställning, förordar jag, att riksdagens medgivande att disponera anslaget även under nästa budgetår inhämtas. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

medgiva, att vid utgången av budgetåret 1950/51 befintlig behållning å det för budgetåret 1947/48 anvisade investeringsanslaget till Uppförande av förrådsbyggnad för vissa institutioner vid tekniska högskolan i Stockholm må disponeras intill utgången av budgetåret 1951/52.

5. Kårhusbyggnad vid karolinska mediko-kirurgiska institutet.

I överensstämmelse med ett av Kungl. Maj:t i propositionen 1937: 219 framlagt förslag medgav 1937 års riksdag (skrivelsen nr 286), att till uppförande av ett kårhus samt eventuellt bostadshus för medicine studerande vid karolinska institutet finge avgiftsfritt och med nyttjanderätt samt under villkor i övrigt, som av Kungl. Maj:t bestämdes, till medicinska föreningen vid nämnda institut upplåtas en i nämnda proposition närmare angiven del av den till nybyggnader för de teoretiska institutionerna m. m. vid karolinska institutet avsedda delen av det s. k. Norrbackaområdet. Såsom av propositionen framgår hade kårhuset och bostadshuset avsetts skola förläggas till en höjtplatå inom sydvästra delen av Norrbackaområdet.

Sedermera medgav 1946 års riksdag i överensstämmelse med ett av Kungl. Maj:t i 1946 års statsverksproposition (kapitalbudgeten, bilaga 7, punkten 18) framlagt förslag, att till uppförande av ett kårhus för medicinska föreningen i Stockholm finge avgiftsfritt och med nyttjanderätt samt under villkor i övrigt, som av Kungl. Maj:t bestämdes, på Norrbackaområdet intill administrations- och biblioteksbyggnaden för karolinska institutet upplåtas erforderligt tomtområde. I propositionen uttalades, att det dittills för kårhus och bostadshus för studenter avsedda området syntes i första hand alltjämt böra reserveras för sistnämnda ändamål.

Kårhuset skulle enligt de år 1946 föreliggande ritningarna inrymma dels restauranglokal med plats för omkring 240 gäster, dels en samlingslokal för omkring 400 personer och dels vissa andra lokaler såsom klubbрум, expedition, mindre sammanträdesrum, bibliotek och studierum. Byggnadskostnaderna hade, oavsett kostnaderna för del i befintliga kulvert- och utomhusledning samt panncentral, i november 1944 beräknats till 850 000 kronor. För byggnadsföretaget kunde föreningen disponera sin byggnadsfond å cirka 140 000 kronor. Till bestridande av kostnaderna i övrigt för kårhusets uppförande hade föreningen anhållit om bidrag med lägst 550 000 kronor av lotterimedel eller såsom räntefritt lån eller i annan form. I propositionen räknades med att föreningen komme att erhålla bidrag ur lotterimedelsfonden med 250 000 kronor. Vidare förutsattes, att föreningen icke skulle påföras de byggnadskostnader, som kunde anses belöpa på kårhusbyggnaden genom dess anslutning till befintliga kulvert- och utomhusledning samt karolinska sjukhusets panncentral. Då föreningen icke kunde erhålla lån mot inteckning i fastigheten, förordades, att föreningen skulle av staten erhålla ett trettioårigt amorteringslån å 300 000 kronor, löpande med 3 procent ränta. I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag anvisade riksdagen under Fonden för låneunderstöd till Lån till medicinska föreningen i Stockholm för budgetåret 1946/47 ett investeringsanslag av 300 000 kronor.

Sedan denna byggnadsfråga underställdes 1946 års riksdag, har *medicinska föreningen* i skrivelse till karolinska institutets lärarkollegium gjort framställning i syfte att kostnaderna för värme, varmvatten och elektrisk ström för kårhuset skulle bestridas av statsverket. Efter förslag av *lärarkollegiet* har *universitetskanslern* i skrivelse den 14 februari 1947 hemställt, att åtgärder måtte vidtagas för vinnande av det av medicinska föreningen angivna syftemålet. I detta ärende ha utlåtanden avgivits den 18 mars 1947 av *direktionen för karolinska sjukhuset* och den 21 april 1947 av *byggnadsstyrelsen*. Ärendet är ännu icke avgjort.

Vidare har *medicinska föreningen* i underdånig skrivelse den 3 oktober 1949 hemställt, att Kungl. Maj:t måtte till uppförande av kårhusbyggnad för föreningen *dels* tilldela föreningen ett bidrag ur lotterimedelfonden å lägst 350 000 kronor, *dels* av riksdagen äska anslag å 400 000 kronor för vissa lokaler inom kårhusbyggnaden, vilka avses skola utnyttjas för utspisning av personal vid karolinska institutet och statens institut för folkhälsan samt såsom samlingslokal för karolinska institutet, *dels ock* av riksdagen utverka ett minst trettioårigt amorteringslån å 250 000 kronor till lägsta möjliga ränta. Föreningen har därvid framlagt ett omarbetat ritningsförslag till kårhuset.

I förhållande till det år 1944 framlagda byggnadsförslaget skiljer sig det nya förslaget beträffande lokalutrymmena endast däri, att ekonomilokalerna för restaurangen och motionslokalerna i källarvåningen något utökats samt sju enkelrum planerats i vindsvåningen till bostäder åt studerande, närmast för dem, som måste ha tillsyn över kårhuset, samt utländska eller andra medicinare, som tillfälligt studera vid institutet eller tjänstgöra vid karolinska institutet.

Omkring 240 gäster beräknas samtidigt kunna utspisas i restaurangen. Med utgångspunkt från att lunchserveringen skulle ske i tre omgångar skulle restaurangen erhålla en kapacitet av 720 lunchmål. Antalet studerande vid karolinska institutets teoretiska institutioner beräknas till omkring 270 samt lärare och övrig personal vid institutet till närmare 300 personer, medan antalet av de vid karolinska sjukhuset tjänstgörande medicine kandidaterna, som för framtiden beräknas icke kunna erhålla utspisning å sjukhuset, anses komma att överstiga 200. Personalen vid statens institut för folkhälsan uppgår enligt föreningens uppgift till omkring 180 personer. Sammanlagt skulle, framhåller föreningen, sålunda omkring 950 personer utgöra det antal, som närmast kunde komma ifråga som restaurangens gäster, under det att antalet lunchgäster icke skulle kunna uppgå till mer än 720. Föreningen har emellertid utgått ifrån att icke hela det angivna maximiantalet komme att utnyttja restaurangens möjligheter. Skulle frekvensen bli större än beräknat, syntes möjligheter finnas att inom kårbyggnadens samlingsisal en trappa upp anordna kaffe-, thé- och mjölkservering för dem som önska intaga medförd lunchkost i kårbyggnaden.

Enligt en den 14 januari 1949 dagtecknad kostnadsberäkning ha byggnadskostnaderna för företaget beräknats till 1 150 000 kronor, oavsett kost-

nader för kyl- och köksanläggningar samt del i kostnaderna för befintliga kulvert och utomhusledning samt panncentral.

Med utgångspunkt från en kostnad för byggnaden, inberäknat köks- och kyllinredning, av minst 1 175 000 kronor har föreningen beräknat, att terminsavgiften till föreningen, som nu är 30 kronor, skulle behöva höjas till 68 kronor per termin, om endast byggnadsfondens medel, omkring 175 000 kronor, och lotterimedel å 250 000 kronor stode till förfogande för byggnadsföretaget samt återstoden av byggnadskostnaderna skulle finansieras genom lån mot 3 procent ränta. Härvid har dock icke räknats med amortering av lånen eller avskrivning å byggnadens värde. Vid amortering av lånen under trettio år har terminsavgiften beräknats behöva höjas till 77 kronor per termin.

Föreningen har i anslutning härtill framhållit, att statsmakterna borde med behjärtande av det prekära läget för medicinarnas lokal- och utspisningsfråga bistå föreningen med ett väsentligt högre ränte- och amorteringsfritt bidrag av lotterimedel eller genom anslag än vad som beräknades år 1946. Denna föreningens uppfattning syntes vara så mycket mer berättigad som restauranglokalerna inom kårbyggnaden droge en väsentlig del av byggnadskostnaderna. Dessa lokaler komme att utnyttjas i samma mån av statens tjänstemän vid karolinska institutet och institutet för folkhälsan som av de studerande. Härtill komme samlingsalen, som avsåges skola stå till karolinska institutets förfogande som institutets aula. För dessa rent statliga behov syntes ett anslag till kårbyggnaden vara motiverat, förslagsvis en tredjedel av de beräknade byggnadskostnaderna eller avrundat 400 000 kronor. I fråga om statligt bidrag till lösandet av själva lokalfrågan för de studerande har föreningen ansett det rimligt, att bidraget till föreningen av lotterimedel höjdes från tidigare beräknade 250 000 kronor till åtminstone 350 000 kronor.

Vid bifall till föreningens här ifrågavarande framställning om anslag och lån har föreningen beräknat, att terminsavgiften skulle behöva höjas till 61 kronor under amorteringstiden (30 år). Efter amorteringstidens slut skulle avgifterna nedgå till 53 kronor per termin. Även dessa terminsavgifter vore, framhåller föreningen, visserligen höga men i förhållande till de förmåner, som kårbyggnaden komme att erbjuda de studerande, dock godtagbara.

I utlåtande den 26 januari 1950 över föreningens framställning av den 3 oktober 1949 har *byggnadsstyrelsen* framhållit nödvändigheten av att åtgärder vidtoges för anordnande av restaurangservering inom Norrbackaområdet. Mest rationellt syntes därvid vara att en samordning skedde i avsikt att tillgodose det sammanlagda behovet av en lunchrestaurang för de medicine studerande samt personalen vid karolinska institutet och andra till Norrbackaområdet förlagda statliga institutioner genom inrättande av

en dylik i det planerade kårhuset. Mot det uppgjorda lokalprogrammet har byggnadsstyrelsen i och för sig och vid jämförelse med andra byggnader av liknande slag i huvudsak icke funnit anledning till erinran. Styrelsen har emellertid funnit behov föreligga av viss omarbetning av ritningarna.

Byggnadsstyrelsen fäster uppmärksamheten på att servering i klubb- rummen 1 trappa icke avsetts komma till stånd. En förnyad prövning på denna punkt synes styrelsen böra ske med utgångspunkt från att, även om önskemål i detta avseende icke för närvarande föreligga, anläggningen så planeras, att möjligheter till sådan servering hållas öppna genom anordnande av bättre kontakt mellan klubblokaler och köksavdelningen. Styrelsen anser, att det vidare bör övervägas, huruvida de i och för sig mindre ändamålsenligt anordnade bostadsrummen på vinden vore motive- rade. Härutöver funnes, anför byggnadsstyrelsen vidare, en del brister i detaljutförningen, även med avseende å det tekniska utförandet, vilka borde beaktas vid en överarbetning av förslaget. Slutligen ifrågasätter byggnadsstyrelsen, huruvida icke en viss ekonomisering i form av minskning i den totala byggnadsvolymen skulle kunna ernås under hänsynstagan- de till de möjligheter, som terrängförhållandena på byggnadsplatsen erbjuda.

Vad angår kostnaden för byggnadens uppförande har byggnadsstyrelsen ansett det härför angivna beloppet av 1 150 000 kronor skäligt.

I underdånig skrivelse den 17 oktober 1949 har *statens institut för folk- hälsan* och *personalföreningen vid nämnda institut* hemställt, att den av medicinska föreningen planerade kårhusbyggnaden med däri inrymd restau- rang snarast måtte uppföras. I skrivelsen framhålles, att möjligheterna för institutets personal, som uppginge till 220 personer, att inom institutet intaga någon måltid vore synnerligen begränsade. Institutets lunchrum (27 m²) jämte kokvrå tillåte endast att ett fåtal av institutets personal där uppvärmda och intoge medhavd mat. De lunchställen, som låge inom rim- ligt avstånd från institutet, utgjordes av en mjölkbar och statens järn- vägars kontrollkontors lunchservering, vilken sistnämnda institutets per- sonal tillåtits att frekventera viss begränsad tid efter ifrågavarande verks ordinarie lunchtid. Sedan Norrbackaområdet blivit alltmer bebyggt, hade trängseln och köbildningen på ifrågavarande ställen blivit olidlig, vilket i förening med avståndet till dessa medfört, att flertalet av institutets per- sonal icke ens kunde använda sig av dessa möjligheter att erhålla lagad mat.

Liknande framställningar ha vidare gjorts av *karolinska institutets tjänstemannaförening* samt av *professorn G. Liljestrand m.fl.*

I underdånig skrivelse den 5 december 1950 har nu *medicinska för- eningen* föreslagit, att kårhusbyggnaden i stället skulle uppföras genom statens försorg å därför avsedd plats å Norrbackaområdet, varvid kårloka- lerna och restaurangen skulle upplätas till föreningen för ombesörjande av driften mot den hyra och på de villkor i övrigt, som Kungl. Maj:t kunde finna lämpliga. Föreningen räknar med att av egna medel bekosta an-

skaffande av inventarier och möbler samt, i den utsträckning en eventuell entreprenör för restaurangdriften icke själv håller köksinventarier, jämväl dylik utrustning. Med utgångspunkt från att kårhusbyggnaden kommer till stånd genom statens försorg återkallar föreningen sina tidigare framställningar i vad dessa avse begäran om statsbidrag, lotterimedel och lån av statsmedel.

Föreningen har låtit överarbeta ritningsförslaget till kårhusbyggnaden under hänsynstagande till bland annat de synpunkter, som framkommit vid remissbehandlingen rörande tidigare föreliggande förslag. Med den nu utvisade utformningen, vilken framgår av sju i augusti 1950 dagtecknade ritningar, har byggnadsföretaget enligt en den 25 september 1950 dagtecknad kostnadsberäkning beräknats draga en kostnad av 1 400 000 kronor, vartill komma utgifter för fast köksutrustning, kylanläggning och dylikt, i november 1950 uppskattade till sammanlagt 270 000 kronor.

Byggnaden är planerad i två våningar med souterräng- och källarvåningar. Den innehåller i huvudsak följande lokaler: Matsal med cirka 250 platser, ordnad för barservering samt försedd med köks- och förrådsutrymmen. Samlingssal med cirka 425 platser. Skriv- och lärum samt studieavdelning. Klubbрум. Expedition och styrelserum. Motionsrum och bastuavdelningar. En bostad om 3 rum och kök. En bostad om 1 rum och kokvrå. Ett enkelrum.

Till stöd för sitt nu framlagda förslag har föreningen anfört huvudsakligen följande.

Ett förnyat övervägande rörande förutsättningarna för detta byggnadsföretag och konsekvenserna för de studerande av dess genomförande har givit föreningen anledning att särskilt framhålla de speciella förhållanden, som gälla i fråga om detta kårhus. Sålunda medför till en början karolinska institutets belägenhet utanför den egentliga staden i förening med sättet för undervisningens bedrivande samt det stora antalet studerande vid institutet, att behovet av tillräckliga och väldisponerade kårlokaler och matsalar blir särskilt kännbart. Föreningen får, sedan undervisningen vid institutet helt förlagts till Norrbacka, icke längre möjlighet att genom förhyrning i staden erbjuda sina medlemmar kårlokaler och samlingsal samt ej heller att tillgodose behovet av måltidslokaler. Då det vidare icke på rimligt avstånd från institutet finnes tillgång till matservering, framstår det såsom högst angeläget, att kårens byggnadsfråga snarast löses. Härtill kommer, att direktionen för karolinska sjukhuset i mars detta år på anförda skäl förklarat sig snart nog icke vara i stånd att ombesörja utspisningen för de medicine kandidater, vilka i samband med sin utbildning ha kliniktjänstgöring vid nämnda sjukhus.

Det måste å andra sidan konstateras, att de ekonomiska förutsättningarna för en elevkår att genomföra ett dylikt företag numera, icke minst med de kostnader, som en modern kårbyggnad drager, äro mycket begränsade. Av väsentlig betydelse synes vidare i detta avseende vara, att antalet studerande, såsom föreningen även tidigare framhållit, endast utgör

omkring hälften av det totala antalet personer, cirka 1 000, som för närvarande ha sin verksamhet vid de institutioner å Norrbacka, vilka restaurangen avses skola betjäna. För detta stora antal anställda, omfattande även de socialmedicinska institutionernas befattningshavare, äro svårigheterna i fråga om lunchservering lika stora som för de studerande vid karolinska institutet. Detsamma kommer också att gälla personalen vid de planerade nybyggnaderna för bakteriologiska institutionen och statens farmaceutiska och rättskemiska laboratorier.

Även tillkomsten av en större samlingsal har i olika sammanhang framhållits såsom angelägen för såväl institutet som sjukhuset. Befintliga salar inom institutet äro alltför små för de icke sällan förekommande föreläsningarna av internationell karaktär eller sådana som av andra skäl samla stor publik samt disputationer m. m. Det händer numera icke sällan, att dylika sammankomster måste förläggas till förhyrda lokaler utanför institutet. Av betydelse i detta sammanhang är jämväl, att sjukhusets aula helt måste tagas i anspråk för den löpande undervisningen vid sjukhuset.

Det måste sålunda vara ett alltmer framträdande statligt intresse, att kårbyggnaden kommer till utförande, och det synes föreningen givet att, därest detta bygge icke blir förverkligat, frågan om anordnandet av särskild restaurang för de statliga institutionerna måste upptagas.

Såsom förut framhållits är den ekonomiska frågan synnerligen svårlöst, och föreningen har alltmer kommit att omfatta den åsikten, att den kalkyl över de framtida omkostnaderna för kårbyggnaden och dessas följder för eleverna, som legat till grund för föreningens senaste underdåniga framställning, icke kommer att visa sig i verkligheten hållbar. Bland annat i betraktande av de alltmer stegrade byggnadskostnaderna komma årsomkostnaderna och därmed kåravgifterna att bli alltför höga, därest vid sidan av statsbidrag till byggnaden amorteringslån skulle behöva upptagas. Detta stode icke i överensstämmelse med den numera allmänt, icke minst av statsmakterna, omfattade önskan att underlätta tillträdet till de högre undervisningsanstalterna för varje därtill lämpad studerande.

Byggnadsstyrelsen har i utlåtande den 11 januari 1951 anført, att styrelsen, som tidigare avgivit utlåtande över förslaget till kårbyggnad, under hand tagit del av den av föreningen gjorda utredningen rörande såväl anordnandet av denna byggnad som de därmed förknippade kostnaderna och att styrelsen för sin del icke hade något att erinra mot bifall till föreningens framställning.

Ritningsförslaget anser byggnadsstyrelsen kunna läggas till grund för det fortsatta ritningsarbetet, varvid styrelsen räknar med att detsamma vid den definitiva utformningen blir föremål för ytterligare överväganden inom ramen för det föreliggande lokalprogrammet.

Departementschefen. Under åtskilliga år har frågan om uppförande av en kårhusbyggnad i anslutning till karolinska institutets nybyggnader å Norrbackaområdet varit aktuell. Redan i den ursprungligen framlagda planen för institutets utbyggnad ingick en restaurang- och kårhusbyggnad. Såsom av den lämnade redogörelsen framgått medgav 1946 års riksdag,

att tomt finge upplåtas å Norrbackaområdet intill karolinska institutets administrationsbyggnad för ett av medicinska föreningen i Stockholm planerat kårhus, inrymmande bland annat en restauranglokal med plats för omkring 240 samtidigt spisande gäster. Därjämte anvisade riksdagen för budgetåret 1946/47 ett investeringsanslag av 300 000 kronor till Lån till medicinska föreningen i Stockholm. Detta anslag, som avsåg ett trettioårigt amorteringslån, löpande med 3 procent ränta, har icke utnyttjats. I den till grundval för riksdagens beslut liggande statsverkspropositionen räknades vidare med att föreningen komme att erhålla bidrag ur lotterimedelsfonden till kårhusets uppförande med 250 000 kronor. Beslut om dylikt bidrag har emellertid icke meddelats och byggnadsföretaget har icke kommit till utförande. Orsaken härtill torde vara att söka — förutom i förhållandena på byggnadsmarknaden — i de växande svårigheterna för föreningen att finansiera byggnadsföretaget. Kostnaderna för kårhusets uppförande upptogos i den till grund för statsmakternas beslut år 1946 liggande, i november 1944 upprättade kostnadsberäkningen till 850 000 kronor. Byggnadsföretaget har nu enligt en den 25 september 1950 dagtecknad kostnadsberäkning beräknats draga en kostnad av 1 400 000 kronor. Härtill komma utgifter för fast köksutrustning, kylanläggning och dylikt, i november 1950 uppskattade till sammanlagt 270 000 kronor.

Ställd inför de växande svårigheterna att finansiera byggnadsföretaget har nu medicinska föreningen i sin senast gjorda underdåniga framställning — med återkallande av tidigare gjorda framställningar med begäran om statsbidrag, lotterimedel och lån av statsmedel — på närmare angivna skäl föreslagit, att den planerade kår- och restaurangbyggnaden skulle uppföras genom statens försorg å därför avsedd plats å Norrbackaområdet, varvid kårlokalerna och restaurangen skulle upplåtas till föreningen för ombesörjande av driften mot den hyra och på de villkor i övrigt, som Kungl. Maj:t kunde finna lämpliga. Föreningen räknar därvid med att av egna medel bekosta anskaffningen av inventarier och möbler samt, i den utsträckning en eventuell entreprenör för restaurangdriften icke själv håller köksinventarier, jämväl dylika inventarier.

Jag är beredd att understödja föreningens ifrågavarande framställning. Säsom min företrädare i ämbetet framhöll år 1946 vid anmälan av denna byggnadsfråga, torde kårhuset få anses utgöra ett oundgängligt komplement till det byggnadskomplex, som av statsmedel numera uppförts å Norrbackaområdet för karolinska institutets räkning. Tillkomsten av den i kårhusbyggnaden planerade restaurangen måste anses nödvändig jämväl för att på lämpligt sätt tillgodose det trängande behovet av restaurangservering för personalen vid andra statliga institutioner å nyssnämnda område. Jag vill vidare erinra om att staten tillhandahåller kårlokaler för

de studerande vid skogshögskolan, veterinärhögskolan, lantbrukshögskolan, tandläkarhögskolorna och gymnastiska centralinstitutet. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att framdeles efter förslag av byggnadsstyrelsen, som bör ombesörja byggnadsföretagets utförande, bestämma den ersättning, som medicinska föreningen har att erlægga till statsverket för att kårhusbyggnaden upplåtes till föreningen, och de villkor i övrigt, som må böra gälla för upplåtelsen. Vid ersättningens bestämmande synes böra beaktas de villkor, under vilka staten tillhandahåller lokaler vid andra högskolor och den uppgift ifrågavarande byggnad har att fylla för andra ändamål än som kårlokal för föreningens medlemmar.

Det i augusti 1950 dagtecknade ritningsförslaget synes i huvudsak böra läggas till grund för det fortsatta ritningsarbetet. Med hänsyn till inträffade prisstegringar förutsätter jag, att alla möjligheter till besparingar tillvaratagas i syfte att i görligaste mån hålla kostnaderna för byggnadsföretaget inom de senast gjorda beräkningarna.

Jag föreslår, att anslag nu äskas för nästa budgetår till byggnadsföretagets påbörjande med i riksstatsförslaget beräknat belopp, 1 000 000 kronor.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Kårhusbyggnad vid karolinska mediko-kirurgiska institutet* för budgetåret 1951/52 å kapitalbudgeten under statens allmänna fastighetsfond anvisa ett investeringsanslag av 1 000 000 kronor.

6. Om- och nybyggnadsarbeten vid dövstumskolorna.

Nybyggnad av en statlig förskola i Övre Norrland.

För närvarande finnas i vårt land i huvudsak endast privata förskolor för dövstumma barn, nämligen förskolan i Göteborg för dövstumma och skolan i Stockholm för döva småbarn. Förskolan i Göteborg, som grundades år 1902 av Sällskapet för bildande av småbarnsskolor i Göteborg, har ett elevantal av omkring 25 och är sedan år 1928 förenad med ett Stiftelsen Skolhemmet för döva småbarn tillhörigt skolhem, avsett huvudsakligen för elever från annan ort. Förskolan i Stockholm, som upprättades år 1925 och äges av Hörselfrämjandet, har cirka 30 elevplatser och är förbundet med ett år 1941 upprättat skolhem. Till förskolorna och skolhemmen utgår statsbidrag ur särskilt anslag (jfr statsliggaren s. 681).

1945 års dövstumutredning (stat. off. utr. 1947:64, s. 44 ff.) har föreslagit införande av obligatorisk förskolundervisning för dövstumma barn

från och med fem års ålder jämte frivillig intagning av barn mellan tre och fem år. Även förskolundervisningen skulle bli statlig. Antalet förskolor skulle utgöra en i ettvart av östra, västra och södra dövstumskoldistriktet samt två i norra distriktet. Verksamheten vid de nuvarande förskolorna skulle övertagas av staten. Av kommitténs betänkande inhämtas bland annat följande.

Behovet av förskolundervisning. Skolplikten för dövstumma barn inträder det år, varunder de uppnå sju års ålder. Till följd av vartannatårsintagningen i dövstumskolorna blir inträdesåldern för ungefär halva antalet barn åtta år.

Under senare år har förskolålderns stora betydelse för individens utveckling allt mer uppmärksamats. I denna ålder inhämtar det normala barnet ett stort erfarenhetsmaterial och lär sig språket, det nödvändiga verktyget för det andliga framåtskridandet, samt fostras under miljöns inflytande.

De döva barnens lyte hindrar deras intellektuella utveckling. De erhålla via syn och känsel en mycket torftig föreställningsvärld. Dövheten hindrar kontakten med omgivningen och omöjliggör talets utveckling, vilket framkallar själslig isolering. Misstro, mindervärdeskänslor och beteenderubbningar uppstå. Endast undantagsvis finnes i hemmet någon, som kan leda ett dövstumt barns utveckling. Föräldrarna resignera snart inför svårigheten att genomtränga den tystnad, som bokstavigt och bildligt omger barnet. Endast genom speciell uppfostran kan det döva barnets själsliga bundenhet lösas. Erfarenheterna från de nuvarande skolhemmen för dövstumma ge vid handen, att barnen där ofta trivas bättre än i sina egna hem. De möta i skolhemmen förståelse och erhålla sakkunnig ledning samt få kamrater, som äro deras jämlikar. Såväl humanitära som psykologiska skäl påkalla således effektiva åtgärder för omhändertagande av dövstumma barn i förskolåldern. Även pedagogiska synpunkter tala härför. I denna ålder är barnets efterhärnningsförmåga och överhuvudtaget förmåga att lära sig särskilt stor.

Förskoleplikt. Mot obligatorisk förskola talar bland annat det avsevärda skoltvång, som redan nu åvilar de dövstumma, och olämpligheten av att taga barnen från deras hem. Det tyngst vägande skälet för förskoleplikt är att alla dövstumma barn ha behov av förskolundervisning. Utredningen anser därför förskoleplikt böra införas.

Det synes önskvärt, att förskolorna erhålla tillräcklig kapacitet för att kunna taga emot de barn från och med tre års ålder, vilka målsmännen önska överlämna i skolans ledning. Åldern för obligatorisk intagning synes dock böra fastställas till det år, under vilket barnet uppnår fem års ålder.

Organisation. Erfarenheterna av de nuvarande förskolorna äro enbart goda. Om emellertid ett enhetligt och ändamålsenligt förskolväsen skall kunna genomföras, böra förskolorna omhänderhavas av staten och anknytas till dövstumundervisningen i övrigt. Bland annat vinnes då en mera rationell uppdelning av eleverna och bättre samarbete mellan skolorna. Kostnaderna bli genom samorganisation i vissa fall mindre och fördelas mera rättvist än vid icke-statlig drift.

Även den obligatoriska intagningen i förskola bör ske vartannat år. Det aktuella behovet av elevplatser i förskolorna för genomförande av förskole-

plikt torde utgöra högst 175—200. För framtiden kan man räkna med 190—210 elever, inberäknat viss del av årsklasserna tre och fyra år. Av olika skäl synes det lämpligast att förskolorna inpassas i den nuvarande distriktsorganisationen. Dövstumfrekvensen kan beräknas vara icke oväsentligt högre inom det norra distriktet än inom de övriga. En eventuellt behövlig utjämning mellan distriktens förskolor torde kunna ske genom skolöverstyrelsen.

För att resvägarna för barn och föräldrar ej skola bli för långa och för att skolhemmen icke skola bli större än att de kunna ges hemkaraktär, bör en förskola upprättas inom ettvarvt av södra, västra och östra distriktet. Med hänsyn till de stora avstånden i Norrland bör det norra distriktet få två förskolor. Förskolorna böra förläggas till Stockholm, Lund, Härnösand, Göteborg och Älvsbyn. De tre förstnämnda böra samorganiseras med dövstumskolorna på respektive platser.

Personalbehov. Förskolorna böra utgöra hem för barnen och därför sörja för deras fysiska omvårdnad samt intellektuella och moraliska fostran. Personalen skall genom språklig kontakt bryta de dövstumma barnens andliga isolering, berika deras föreställningsvärld, befordra utvecklingen av ett sunt känslö- och viljeliv, genom lek o. d. öva deras sinnen, bedriva hör- och talövningar m. m.

Samtliga förskolor böra få egen pedagogisk chef. Denna föreståndare bör ha avlagt dövstumlärarexamen och erhålla samma lönegradsplacering som ämneslärare i dövstumskola jämte visst arvode. Vid sidan av föreståndaren böra finnas biträdande lärare, nämligen för språkundervisningen småskollärarynnor (2—4 vid varje skola), som genomgått en ettårskurs vid dövstumlärareseminariet, samt för kindergartenarbetet kindergartenlärarynnor (1 vid varje skola). Vidare erfordras en husmor, några vårdarynnor och i vissa fall ett par ekonomibiträden vid varje skola.

Övergångsförhållanden. Åtgärder för genomförande av den föreslagna förskoleverksamheten böra vidtagas snarast. Förskoleplikt bör införas först sedan lokaler erhållits för samtliga föreslagna förskolor. Under tiden bör vid dövstumlärareseminariet utbildas erforderlig personal. Om nybyggnader för förskolorna icke kunna uppföras inom den närmaste tiden, torde verksamheten eventuellt kunna bedrivas i förhyrda lokaler.

Skolöverstyrelsen har i utlåtande över dövstumutredningens förslag i stort sett anslutit sig till förslaget. Dock har överstyrelsen föreslagit betydelsefulla avvikelser, bland annat upprättande av två förskolor i varje distrikt, annan förläggning av norra distriktets förskolor och större personalorganisation. Vidare har överstyrelsen ansett frågan om förskoleplikt ej böra avgöras, förrän erfarenhet rörande det lämpliga anordnandet av en förskola vunnits vid en försöksskola, som borde förläggas till Norrland. Överstyrelsens utlåtande innehåller i sammandrag följande.

Förskoleplikt. Liksom utredningen anser överstyrelsen, att alla dövstumma barn böra få möjlighet att bevista förskola och att staten bör svara även för förskolorna. Skälen för obligatorisk förskolundervisning äro mycket starka, men enligt överstyrelsens bestämda mening kan förskoleplikt genomföras endast under förutsättning, att de institutioner, vilka

sålunda skola träda i de verkliga hemmens ställe, få sådan lokal- och personalutrustning, att fördelarna av fostran och vård där verkligen uppväga nackdelarna av att skilja barnen från föräldrarna.

O r g a n i s a t i o n. Enligt överstyrelsens mening kan den önskade hemkaraktären icke skapas i hem av den i betänkandet föreslagna storleken. Att sammanföra 50—55 småbarn måste dessutom medföra så stora hygieniska risker, att överstyrelsen bestämt måste motsätta sig en sådan organisation. Redan storleken på de för Norrland föreslagna förskolorna (25—28 barn) torde vara i största laget. Överstyrelsen föreslår därför, att två förskolor inrättas i varje distrikt. Om distriktsgränserna icke tillämpas alltför strängt, kan en jämn fördelning förskolorna emellan åstadkommas, så att intet hem behöver taga emot mer än cirka 25 barn.

Vad de föreslagna förläggningssorterna beträffar, kan det enligt överstyrelsens mening ej ifrågakomma att samla hörselskadade småbarn i stora grupper till orter, vilka ej kunna bjuda fullgod läkarvård. Ur dessa synpunkter måste överstyrelsen motsätta sig placering av förskolor såväl i Härnösand som i Älvsbyn. Boden, som har ett gott centrallasarett, synes däremot väl lämpa sig som förskolorort för de två nordligaste länen, så mycket mer som Boden också ur kommunikationssynpunkt erbjuder stora fördelar. För de övriga Norrlandslänen kunna såväl Sundsvall som Östersund förordas ur läkarsynpunkt, men Sundsvall torde vara att föredraga.

P e r s o n a l b e h o v. Till föreståndare för förskolorna böra utbildas småskollärarynnor, dels med hänsyn till deras speciella vana vid mindre barns fostran och undervisning, dels därför att det av utredningen föreslagna arvodet icke torde locka kvalificerade dövstumlärare. Övriga lärarynnor, tre vid varje skola, böra vara kindergartnarlärarynnor med särskild utbildning. I skolhem av här föreslagen storlek bör en utbildad internatföreståndarinna med hjälp av två ekonomibiträden kunna sköta hushållet.

Den av utredningen beräknade vårdpersonalen kan under inga förhållanden vara tillräcklig. Överstyrelsen vill kraftigt understryka kravet på tillräcklig och väl kvalificerad personal för att hemmen i fråga skola kunna rätt fylla sin uppgift som uppfostrings- och undervisningsanstalter för sitt svårartade elevmaterial. Antalet barnsköterskor kan icke understiga fem, om barnen skola kunna erhålla den individuella vård, som är ett oeftergivligt villkor för att det allmänna skall kunna övertaga hemmens ansvar för barnen. (Biträdande överläkaren Ahnsjö, som anmält skiljaktig mening, har föreslagit större antal vårdarynnor.)

F ö r s ö k s s k o l a. Överstyrelsen fäster sådant avseende vid de synpunkter, överstyrelsen nyss anfört, att överstyrelsen finner hela frågan om införande av förskoleplikt böra upptagas till slutligt avgörande först sedan erfarenheter vunnits rörande huru ett hem av nu avsett slag lämpligen bör ordnas. Därför bör ett förskolehem av experimentkaraktär upprättas och erfarenheter därifrån avvaktas, innan förskolororganisationen i dess helhet uppbygges.

Av utredningen framgår, att redan nu efterfrågan på platser vid de båda enskilda förskolorna är så stor, att ett rätt stort antal barn varje år måste avvisas på grund av platsbrist, och det måste därför vara angeläget, att den av överstyrelsen föreslagna försöksskolan snarast möjligt kommer till stånd. Lämpligen bör den förläggas till Norrland.

För denna statliga förskola i Norrland, vilken bör ha 25 elever, föreslår överstyrelsen följande personal: 1 föreståndarinna i Ce 22, 3 biträdande lärarinnor i Ce 17, 1 husmor i Ce 9, 5 vårdarinnor i Ce 7 och 2 ekonomi-biträden i Ce 3. Avlöningskostnaderna, inklusive arvoden till läkare m. m., uppskattas till 72 000 kronor. För årliga omkostnader beräknas 20 900 kronor.

Byggnader för förskolan böra uppföras enligt följande plan: Skolbyggnaden bör innehålla 3 lärosalar samt artikulationsrum, materielrum, lärarum och toaletterum, varjämte böra anordnas en del smårum av karaktären lek- och terapirum. Elevhemmet bör planeras i tre avdelningar, varje avdelning avsedd för 8—9 barn. Sovrummen böra vara två, och dessutom föreligger behov av ett isoleringsrum samt två dagrum. Helst böra barnen äta endast fyra och fyra tillsammans. För varje avdelning fordras också toaletterum, klädförråd samt bostad för en vårdarinna. Vidare behövas kökslokaler, torkrum m. m.

Statskontoret har yttrat, att för genomförande av dövstumutredningens förslag i stort sett anförts vägande skäl men att en del av förslagen, främst beträffande förskoleverksamheten och byggnadsåtgärderna, påkallade sådana insatser av personal och materialkrävande art, att de icke i nuvarande läge torde böra realiseras.

Styrelsen för Sällskapet för bildande av småbarnsskolor i Göteborg har i stort sett tillstyrkt dövstumutredningens förslag. I vissa avseenden har styrelsen dock anført avvikande åsikter. Sålunda har styrelsen ansett sammanknytning av barndomsskola och förskola icke vara lycklig. Styrelsen har även framfört vissa synpunkter på utformningen av skolarbetet, därvid styrelsen bland annat påyrkat tillämpning av klassläraresystem. Härjämte har styrelsen funnit antalet vårdarinnor vid de självständiga skolorna beräknat i underkant.

Styrelsen för Stiftelsen Skolhemmet för dövstamma småbarn har förklarat sig dela de synpunkter, som anförts i sistnämnda yttrande. Därutöver har styrelsen understrukit, att internaten borde erhålla hemkaraktär, samt framhållit, att barn i olika åldrar till ett antal av högst 12 borde sammanföras till en grupp med en befattningshavare för deras moderliga omvårdnad.

Centralstyrelsen för Hörselfrämjandet har i huvudsak godtagit dövstumutredningens förslag. Styrelsen har dock ansett, att vid varje förskola en biträdande lärarinna borde utbytas mot en dövstumlärarinna. Införande av obligatorisk förskolundervisning vore enligt styrelsens mening en fråga av så betydande social räckvidd, att den ej borde uppskjutas.

Svenska dövstumläraresällskapet har hälsat dövstumutredningens förslag om obligatorisk förskolundervisning med tillfredsställelse. Sällskapet har framhållit vikten av att förskolorna förlades till platser, där pediatrik och otologisk expertis finnes att tillgå. Förskolan för Övre Norrland borde därför förläggas till Boden, som även vore att föredraga ur geografiska och kommunikatoriska synpunkter. Sällskapet har ansett alla förskolor böra organiseras som helt fristående. Beträffande personalorganisationen har

sällskapet bland annat uttalat, att den föreslagna vårdpersonalen vore anmärkningsvärt liten och att en hel- eller deltidsanställd sjuksköterska borde finnas vid varje förskola.

Styrelsen för Riksförbundet Döva barns målsmän har framhållit vådan av ytterligare uppskov med genomförande av den föreslagna förskole-reformen.

Styrelsen för dövstumskolan i Vänersborg har även framhållit behovet av förskolor. Att först inrätta ett skolhem för experiment syntes i onödan fördröja tillgodoseendet i sin helhet av ett behov, som alltför länge fått vänta på tillfredsställande lösning. Tillräckliga erfarenheter av förskolorganisationen hade vunnits vid förskolan i Göteborg och utomlands. Styrelsen har föreslagit upprättandet av en förskola vid dövstumskolan i Vänersborg. I utlåtande häröver har *skolöverstyrelsen* med fasthållande av sitt förslag om upprättande av ett förskolhem av experimentkaraktär i övrigt tillstyrkt dövstumskolstyrelsens förslag beträffande förskolor.

På given anledning har sedermera *byggnadsstyrelsen*, efter samråd med skolöverstyrelsen, i skrivelse den 29 januari 1951 framlagt förslag till nybyggnad av en förskola för dövstamma i Boden i anslutning till vad överstyrelsen i sitt utlåtande över dövstumutredningens betänkande föreslagit. Enligt byggnadsstyrelsens förslag skulle anläggningen omfatta en skolbyggnad och en elevhemsbyggnad samt eventuellt ett bostadshus för skolans föreståndarinna. Kostnaderna för förslaget genomförande ha enligt prisläget sommaren 1950 beräknats till omkring 725 000 kronor eller cirka 29 000 kronor per barn. Med hänsyn till nuvarande förhållanden har byggnadsstyrelsen emellertid funnit anledning uppgöra förslag till en billigare utformning av elevhemmet. Enligt detta förslag skulle elevhemmet uppdelas i två avdelningar, planerade för cirka 12 barn vardera och förlagda i en tvåvåningsbyggnad, till vilken anslutits en gemensam ekonomibyggnad, jämväl inrymmande en bostad för föreståndarinnan samt källarlokaler för förråd, pannrum etc. Efter samråd med överstyrelsen har byggnadsstyrelsen förordat detta alternativ. Kostnaderna för anläggningen ha därför beräknats till 600 000 kronor. Byggnadsstyrelsen har upplyst, att stadsfullmäktige i Boden i princip beslutat att utan kostnad för statsverket tillhandahålla för skolanläggningen behövlig tomtmark ävensom att till den blivande tomten framdraga gata jämte erforderliga ledningar för vatten, avlopp och elektrisk kraft. Vidare har byggnadsstyrelsen anfört, att i fråga om personalbostäder i båda förslagen endast räknats med en bostadslägenhet för föreståndarinnan, av den storlek som tillämpades vid uppförande av tjänstebostäder för småskollärarinnor. Därest det emellertid framdeles skulle befinnas erforderligt att anordna ytterligare bostäder, komme tillräckligt tomtutrymme att finnas tillgängligt för uppförande intill skolan av ett särskilt personalbostadshus.

Om- och tillbyggnad av dövstumskolan i Vänersborg.

I sitt förutnämnda betänkande har 1945 års dövstumutredning även behandlat vissa frågor rörande dövstumskolinternatens anordnande. Utredningen har framhållit, att dövstumskolorna vore icke blott undervisningsutan även uppfostringsanstalter, eftersom barnen vistades där under en väsentlig del av sitt liv. Skolan måste således träda i stället för hemmen, en uppgift som kanske ställde större krav på skolan än den egentliga undervisningen. Skolinternatet borde därför utgöra ett hem för de dövstumma barnen. Det borde vara ordnat på sådant sätt, att varje barn kunde erhålla god omvårdnad, en trivsam tillvaro och gynnsamma betingelser för sin utveckling. I möjligaste mån borde uppmärksamhet ägnas åt varje enskild elev, hans förutsättningar, intressen och behov, och den kollektiva uppfostran ersättas av en individuell.

I anslutning härtill har dövstumutredningen framfört önskemål om modernisering av internatlokalerna, därvid kommittén anfört i huvudsak:

De nuvarande gemensamma sovsalarna för ett större antal barn måste betraktas som mindre lämpliga. En övergång till mindre elevrum är ett angeläget önskemål. I de mindre elevrummen bör varje elev ha sin egen plats samt få eget nattduksbord m. m. Lokaler och inredning böra icke blott vara ändamålsenliga utan även förlänas en smakfull och trivsam prägel. Elevrummen böra sammanföras till enheter på sådant sätt, att särskilda avdelningar bildas för de större och de mindre barnen samt för flickor och pojkar. Fyra skilda avdelningar böra sålunda finnas. Varje avdelning bör ha sitt dag- eller lektrum med lämplig lekmaterial. Genom dessa anordningar ökas hemkaraktären och de yngre barnen skyddas från ogynnsam påverkan från de äldres sida.

Även i fråga om måltidernas intagande bör åstadkommas större hemlighet. Vid flera skolor har utspisningen nu en kasernartad prägel. För att motverka detta bör man uppdelna de stora matsalarna i mindre enheter. Vid nybyggnad av skolhem böra anordnas åtminstone två skilda matsalar, en för de mindre och en för de större barnen. Även matsalarna böra inredas trivsamt och vackert. Matborden böra beräknas för högst 6—8 barn.

För att barnen under sin fritid skola kunna beredas nyttiga och omväxlande sysselsättningar böra vidare inrättas s. k. hobbyrum. Dessa böra vara utrustade med lämplig attiralj, t. ex. verktyg och arbetsbänkar.

I sitt utlåtande över betänkandet har *skolöverstyrelsen* erinrat om att viss modernisering av skolinternaten numera skett men ansett ytterligare upprustning nödvändig.

Svenska dövstumläraresällskapet har funnit dövstumutredningens förslag beträffande internatens utformning icke tillräckligt tillgodose kraven på möjligheter till individuell uppfostran. Uppdelning av eleverna i upptagningskolan på endast två skilda åldersgrupper vore sålunda ej tillfredsställande enligt nutida uppfattning. Internaten borde få en utformning, som särskilde tre åldersgrupper.

Styrelsen för Riksförbundet Döva barns målsmän har framställt önskemål om förbättring av lokalförhållandena vid dövstumskolorna i Vänersborg och Lund. Då dagrum saknades, måste barnen tillbringa en avsevärd del av sin fritid utomhus i alla väder. De nuvarande kasernartade förläggningarna borde ersättas med mindre, helst fristående skolhem, som bättre kunde ersätta barnens hem.

Sedermera har *byggnadsstyrelsen*, efter en i samråd med skolöverstyrelsen och rektor vid dövstumskolan i Vänersborg företagen utredning, i skrivelse den 23 november 1950 gjort framställning om att för nästa budgetår måtte anvisas 710 000 kronor för om- och tillbyggnad av nämnda skola. Framställningen innehåller i huvudsak:

Skolöverstyrelsen har framhållit, att elevhemsbyggnaden och ekonomivdelningen vid dövstumskolan i Vänersborg vore i sådant skick, att de ej längre kunde tolereras som skolhem för skolpliktiga barn. Statsutskottet hade (utlåtande 1950:106, s. 14) uttalat, att lokalerna vore otillfredsställande, och målsmännen hade vid flera tillfällen uttryckt sitt stora missnöje med skolhemmets beskaffenhet. Då det ej ifrågasatts, att upptagningskolan skulle flyttas från Vänersborg, borde nödvändiga förbättringar ej uppskjutas.

Med anledning härav får byggnadsstyrelsen framlägga följande förslag till om- och tillbyggnad av dövstumskolan i Vänersborg.

Inom området nybyggas *två fristående elevhem*, det ena för 25 flickor i åldern 12—16 år och det andra för 25 gossar i samma ålder. Skissritningar till sådana byggnader ha tidigare på begäran av dövstumutredningen utarbetats inom byggnadsstyrelsen för dövstumskolan i Lund. De torde i nu förevarande fall, där andra personalbostäder icke finnas att tillgå inom området, böra kompletteras genom inredande av två enkelrum för vårdarinnor i vardera byggnaden. Vidare har det ansetts befogat att för varje grupp om 25 barn såvitt möjligt anordna ett isoleringsrum.

Nuvarande internatbyggnaden kan, sedan ovannämnda nybyggnader genomförts, upprustas och istandsätts som elevhem för cirka 50 barn i åldern 7—11 år. Ändringarna avse huvudsakligast att bereda barnen bättre möjligheter till fritidssysselsättning, förbättring av de hygieniska anordningarna samt genomförande av en mot nutida krav svarande utformning av sovrumsavdelningarna.

I *ekonomiflygeln*, vilken sedan länge varit i behov av upprustning, bör matsalen ökas samt köksutrymmena moderniseras.

De båda sist nämnda byggnaderna äro starkt förslitna, varför de i samband med berörda ändringar böra göras till föremål för en genomgripande reparation.

Inom *externatbyggnaden* böra vidare vissa redan år 1938 föreslagna kompletteringar vidtagas i avsikt att bereda de äldre eleverna möjligheter till för dem lämplig fritidssysselsättning. Sälunda föreslås inredande av två hobbyrum i källaren samt av en för hela skolan gemensam samlingssal, med möjligheter till filmföreläsning, i vindsvåningen. I källaren bör även inredas en toalettavdelning, tillgänglig från skolgården, varigenom den nu av hygieniska skäl utdömda avträdesbyggnaden på gården kan slopas.

För genomförande av angivna byggnadsarbeten beräknas en kostnad av

cirka 635 000 kronor, varav 355 000 kronor för uppförande av de båda nybyggnaderna och 10 000 kronor för därav föranledd utökning av *värmecentralen*.

Emellertid är anstaltens över 50 år gamla pannanläggning av mycket otidsenlig konstruktion, och en modernisering av densamma kommer under alla förhållanden att bli nödvändig inom ett fåtal år. Därvid bör bland annat den nuvarande utrustningen för högtrycksånga utbytas mot en varmvattenanläggning, vilket kan beräknas medföra dels en lägre bränsleförbrukning och dels en minskning av personalbehovet för anläggningens skötsel med en man. Av praktiska och ekonomiska skäl böra dessa arbeten utföras i samband med den föreslagna utökningen av värmecentralen. Kostnaden för denna upprustning av värmecentralen beräknas till cirka 75 000 kronor.

Departementschefen.

I årets statsverksproposition (åttonde huvudtiteln, punkten 272) har jag framhållit behovet av ytterligare förbättringar av vårt lands dövstumundervisning. Bland de åtgärder, som härvid böra ifrågakomma, vill jag som en av de angelägnaste nämna utbyggandet av dövstumskolväsendet med förskolor. Dövstumskolans främsta undervisningsuppgift är ju att lära eleverna att tala. Visserligen kunna lärjungarna i våra dövstumskolor i allmänhet icke bibringas fullt normal talförmåga, men genom förskolundervisning torde dock ett vida bättre resultat kunna uppnås, väsentligen sammanhängande med det faktum att förmågan att lära är särskilt stor i förskolåldern. Även barnets andliga utveckling i övrigt förbättras genom den tidigare intellektuella kontakt med omgivningen, som barnet erhåller i förskolan. Såväl pedagogiska som psykologiska och humanitära skäl tala sålunda för inrättande av förskolor.

Skapandet av en effektiv förskolundervisning för dövstamma torde förutsetta, att den göres obligatorisk och omhänderhaves av staten. Att införa allmän obligatorisk förskola torde emellertid icke vara möjligt i dagens läge. Om förskolundervisningen skall fylla sin uppgift, måste nämligen förskolan ha en ganska dyrbar utrustning och personaluppsättning. Skolöverstyrelsen har ansett denna omständighet så betydelsefull, att överstyrelsen föreslagit upprättande av en experimentskola för att erfarenhet skulle kunna vinnas i fråga om personalbehovet, innan en allmän förskolorganisation upprättas. Visserligen saknas icke sådan erfarenhet från nu befintliga dövstumförskolor, men överstyrelsen önskar en annan personalorganisation än dessa ha. Då under nuvarande förhållanden den avsedda förbättringen av förskolundervisningen för dövstamma icke torde kunna omfatta mer än upprättandet av en enda statlig förskola, synes det lämpligt, att denna erhåller viss försökskaraktär på sätt överstyrelsen föreslagit.

Den föreslagna förskolan torde böra förläggas till Övre Norrland, där behovet av förskolundervisning är störst, och i huvudsak organiseras i

överensstämmelse med skolöverstyrelsens i det föregående omnämnda förslag. Skolan bör sålunda dimensioneras för ett elevantal av 25, detta för att skolan skall kunna förlänas hemkaraktär. Jag finner det icke erforderligt att i detta sammanhang närmare gå in på frågorna om skolans personal och de årliga driftkostnaderna. Jag vill emellertid framhålla, att det måhända kan finnas ofrånkomligt att reducera åtminstone den föreslagna vårdpersonalens storlek. I förhållande till elevantalet blir personalorganisationen ändock mycket stor, vilket emellertid synes oundvikligt, om något resultat av värde skall uppnås vid skolan. Det bör också framhållas, att, om de dövstumma genom skolutbildningen kunna uppnå i det närmaste samma förstånds- och kunskapsnivå som om de haft normal hörsel, de stora utgifterna för undervisningen äro motiverade både med hänsyn till de dövstumma och ur samhällets synpunkt.

Förskolan bör av skäl som anförts i ärendet förläggas till Boden. Staden har beslutat att utan kostnad för staten tillhandahålla för skolan erforderlig tomtmark. Mot det av byggnadsstyrelsen i samråd med skolöverstyrelsen upprättade förslaget till nybyggnader för förskolan, enligt vilket kostnaderna för byggnadsföretaget beräknats till 600 000 kronor, finner jag ej anledning till erinran. För nästa budgetår torde för utförande av byggnadsföretaget endast behöva anvisas 100 000 kronor.

I fråga om dövstumskolan i Vänersborg föreligger ett förslag till om- och tillbyggnad av elevhemslokalerna, över vilkas otidsenlighet klagomål ha framförts från målsmännens sida. Då eleverna vistas vid dövstumskolorna under större delen av sin uppväxttid, är det angeläget att i görligaste mån borttaga skolornas anstaltsprägel och göra internaten mera hemlika. I detta syfte ha redan byggnadsarbeten utförts vid vissa andra dövstumskolor. Huvuddelen av kostnaderna för nu ifrågavarande byggnadsarbeten vid dövstumskolan i Vänersborg belöper på inredandet av elevbostäder med mindre sovrum och dag- eller lektrum samt anordnande av lokaler för fritidssysselsättningar ävensom förbättring av bespisningslokalerna. I övrigt avser förslaget huvudsakligen modernisering av ekonomilokaler. De föreslagna arbetena synas böra komma till utförande snarast möjligt, och jag tillstyrker därför, att anslag för ändamålet anvisas för nästa budgetår med hela det begärda beloppet, 710 000 kronor. Jag erinrar om att i statsverkspropositionen (åttonde huvudtiteln, punkten 274) medel beräknats för möbler m. m. till de nyinredda lokalerna.

I vidare mån än här skett är jag icke nu beredd att upptaga aktuella byggnadsfrågor rörande dövstumskolorna till övervägande. De av mig för nästa budgetår föreslagna medelsanvisningarna uppgå sammanlagt till 810 000 kronor, vilket belopp torde böra anvisas under det tidigare uppförda investeringsanslaget till om- och nybyggnadsarbeten vid döv-

stumskolorna. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) besluta, att i Boden skall från och med tidpunkt, som Kungl. Maj:t bestämmer, upprättas en förskola för dövstumma barn i huvudsaklig överensstämmelse med vad jag i det föregående förordat,

b) till *Om- och nybyggnadsarbeten vid dövstumskolorna* för budgetåret 1951/52 anvisa ett investeringsanslag av 810 000 kronor.

Vad departementschefen sålunda under punkterna 1—6 hemställt, vari statsrådets övriga ledamöter instämma, bifaller Hans Maj:t Konungen samt förordnar, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Inga Bäcklin.
